

Kollektív erőfeszítés a kollektív bűnösség feltárására

Alexander Nanau: *Colectiv*

Azt hiszem, a bukaresti Colectiv klubban történt 2015. októberi tüzeset valahogy úgy él a romániai kollektív tudatban, mint általában a nagy tragédiák: sokan emlékszünk, hol voltunk, mit csináltunk éppen, amikor először értesültünk a történetekről, és gyorsabban-lasabban megértettük, hogy nem egyszerű rövidhírről van szó, hanem valami sokkal súlyosabbról, amelynek visszhangja még sokáig nem fog elhalni a hazai közéletben. Huszonhét ember a helyszínen meghalt, csaknem százötven égési sérült került az ország különböző kórházaiba. A következő hónapok során közülük döbbenetesen sokan veszítették életüket, így a tűz halálos áldozatainak száma végül 65-re emelkedett. A következmények beláthatatlanok voltak.

Hamar bejárta az országos sajtót az a hír, mely szerint a tűz a koncerthelyszín nem megfelelő (értsd: olcsóbb, mert „jó lesz az úgy is” alapon megvásárolt) szigetelése miatt terjedhetett félelmetes gyorsasággal és torkollhatott másodpercek alatt infernóba, emellett a klub vészkijárat nélkül működött legálisan, ami legalábbis érdekes. Nem volt nehéz az országot

(rezsimtől függetlenül) hosszú évtizedek óta csapdában tartó korrupcióval összefüggésbe hozni a történetet, így a tragédiát követően több tízezres tömegek vonultak nemcsak Bukarest, hanem az összes nagyváros utcáira, a több napon át tartó tüntetések nyomán pedig Victor Ponta kormánya kollektíven távozott, és helyét egy évre, vagyis a soron következő választásokig, szakértői kormány vette át.

A történetnek ez a része önmagában is kitenne egy film cselekményét, Alexander Nanau dokumentumfilmje azonban csak itt kezdődik. A Romániában született, Németországból visszatért filmes félig bennfentes, félig külső perspektívából látja és láttatja a Dacian Cioloș kabinetjének ideje alatt kibontakozó botrány részleteit. Kamerája az a bizonyos légy a falon, amellyé sok újságíró vagy közélet iránt érdeklődő ember sokszor szeretett volna válni ott, ahol a fontos beszélgetések zajlanak, és a fontos döntések megszületnek. Filmjében nincs – és nem is hiányzik – narráció és beszélő fejek: a lényeg tökéletesen érthető úgy is, hogy egyszerűen ott vagyunk, ahol minden elhangzik és kiderül.

Ahhoz, hogy egyáltalán a nyilvános térben is feltevédjön a kérdés, hogyan halhatnak meg a kórházban a Colectiv-tüzeset után hónapokkal olyan sérültek, akik eredetileg a testük mindössze 15 százalékán szenvedtek égési sérüléseket, szokatlan módon egy sportújságnak kellett messze kerülnie a focieredmények és -botrányok közlésétől. Cătălin Tolontannak, a *Gazeta Sporturilor* főszerkesztőjének tűntek fel a már bizarrnak nevezhető halálesetek, és a tragédia után mintegy

Kérdés kérdés hátán. Cătălin Tolontan sokáig hiába próbál érdemi választ kapni a hatóságoktól

(folytatás a következő oldalon)

Kollektív erőfeszítés...

(folytatás az előző oldalról)

➤ fél évvel, egy tippadótól („whistleblower”) kapott füles alapján nyomozni kezd annak kiderítésére, hogy mi lehet az oka a tűzesettől időben már igencsak távol zajló tragédiasorozatnak.

Nanau ezen a ponton kapcsolódik be a történetbe megfigyelőként. A film első felében szorosán Tolontan és csapata mellett maradvan vezet be nézőit a Hexi Pharma-botrányba, amelyet akkor is nehéz elfelejteni, ha az ember csak a híradóban követte: a fertőtlenítőszer-gyártó többszörösen hígított oldatokkal látta el az ország csaknem 300 kórházát, és az így már gyakorlatilag hatástalan készítmények nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a klubbiz sérültjei, ha az égést és a füstmérgezést meg is úszták, akár hónapokkal később a kórházban összeszedett antibiotikum-rezisztens bakteriális fertőzésekbe haljanak bele. Az újságírókkal együtt feltárni az ország egyik legszörnyűbb (mert emberéleteket követelő) korrupciós ügyének rétegeit még a tények felületes ismeretében is megrázó élmény.

Nanau filmjének igazi erőssége azonban, legalábbis a romániai néző számára – aki a történetekre legalább nagy vonalakban még emlékszik, tehát a nagy fordulatok sem lepik meg túlságosan –, nem a fokozatosan kibontakozó leleplezések, hanem a színpadok mögött zajló csendes tragédia, azoknak az embereknek az egyre tehetetlenebb dühe és frusztrációja, akik hiába küzdenek egy velejéig, minden szinten romlott rendszer ellen. Közülük talán a legmegrázóbb a fertőtlenítőbotrány nyomán lemondott egészségügyi miniszter helyére kinevezett Vlad Voiculescu sajnos nagyon is valószínűs karakterive.

A Bécsben tanult és szocializálódott fiatal szakember a román politikum új generációját is képviselhette volna, ha politikus lett volna egyáltalán, ám (akkor még) mindössze a szakértői kormány meghatározott időre, alig több mint fél évre kinevezett tárcavezetője volt. Kinevezésekor úgy döntött, beengedi Nanau kameráját a Hexi Pharmát és a Colectivet érintő fontosabb beszélgetésekre és értekezletre, ezért nézőként közvetlen közlőként figyelhetjük, hogyan ébred rá fokozatosan arra, hogy az egészségügyi rendszer az elképzelhető legmélyebb rétegekig romlott. Kezdeti idealizmusa ennek

mentén válik keserűséggé, szélmalomharca pedig azért is annyira groteszk és szívfacsaró, mert egy olyan rendszer ellen harcol, amelynek ő maga áll az élén, mint valami apokaliptikus szörny, amelynek a feje önmaga ellen fordul, de a gigászi testet, amely őt magát is a helyén tartja, le nem győzheti soha. A beletörődés fokozatait bejárva mintha hat hónap helyett hat évet öregedne a kamera objektívje előtt.

Az oknyomozós cselekményszálba Nanau, szintén mindennemű külön magyarázat vagy a film számára készült interjúk mellőzésével, bebeekeli a túlélők, illetve a halálos áldozatok hozzátartozóinak fájdalmát. A tragédiáról készült mobiltelefonos felvételt a film elején nagyon nehéz megnézni, de kötelező: vérfagyasztó példája annak, hogy egyes emberek kicsinyes érdekei, személyes kis ügyeskedései, látszólag jelentéktelen felelőtlenségei (ugyan már, kit érdekel, hogy csak egy bejárat van?) hogyan okozhatnak óriási tragédiát. A súlyos égési sérüléseket szenvedett művésznő és az egyik halálos áldozat szülei adnak arcot a számoknak, és teszik emberi léptékűvé a thrillerszerű nyomozós cselekményt, amelynek természetesen nincs, mert nem is lehet pozitív végkifejlete.

Mire a fenti sorok kikerülnek a nyomdából, már tudni fogjuk, hogy a Colectiv díjra váltotta-e történelmi Oscar-jelöléseit. Egyvalami azonban már most biztos: Nanau filmje határon és óceánokon túl rezonált a nézőkkel, és nemcsak a romániai egészségügyi rendszer romlottságára, hanem az oknyomozó újságírás fontosságára is felhívta a figyelmet egy olyan világban, ahol a „független sajtót” már csak ironikusan szabad emlegetni, a közösségi médiában megállíthatatlanul szaporodnak és mindenkihez eljutnak az alaptalan zöldségek, és a politikum évek óta keményen dolgozik azon, hogy a szakma hitelét a földdel tegye egyenlővé.

Bozsódi-Nagy Orsolya

Colectiv (Románia, 2019)

Forgatókönyvíró-rendező-operatőr:

Alexander Nanau

Szereplők:

Narcis Hogeia, Cătălin Tolontan, Mirela Neag, Răzvan Luțac, Camelia Roiu, Tedy Ursuleanu, Vlad Voiculescu